

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és gazdasági teljesítmény az Európai Unióban

Ágazati szintű vizsgálati jelentés
2016. október

Az Európai Szabadalmi Hivatal és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO) közös projektje

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és gazdasági teljesítmény az Európai Unióban

Ágazati szintű vizsgálati jelentés
2016. október

Az Európai Szabadalmi Hivatal és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO) közös projektje

Előszó

Az innováció az Európa 2020 stratégia, az Európai Unió által elfogadott tízéves növekedési stratégia egyik fő súlypontja, amelynek célja egy versenyképesebb gazdaság létrehozása, magasabb szintű foglalkoztatás mellett. E cél elérését több különböző tényező befolyásolja, ugyanakkor a hatékony szellemi tulajdon-jogi rendszer kétségtelenül ezek egyik legfontosabbika, tekintve, hogy a szellemi tulajdon a gazdaság valamenyi területén ösztönözheti a kreativitást és az innovációt.

Európában ez a terület már komoly hagyományokkal rendelkezik: Mind az EU, mind az Európai Szabadalmi Szervezet tagállamai jelentős szerepet játszottak a korszerű és kiegyensúlyozott szellemi tulajdon-jogi rendszer kialakításában, amely amellett, hogy szavatolja az innovátorok méltó díjazását, ösztönzi a versenyképes piacot. Napjaink egyre inkább globalizált piacainak a világában és a tudás alapú gazdaságban az új innovációs politikák végrehajtásához létfontosságú annak biztosítása, hogy ez a rendszer eredményes maradjon. E feladat ellátását segítő, alapvető, hogy minden érintett pontos tényekhez és számadatokhoz férjen hozzá. Csak így tudjuk biztosítani, hogy a szellemi tulajdon innováció és kreativitás támogatásában betöltött szerepéről folyó vita megbízható bizonyítékokon alapuljon.

Ezen egyértelmű szükségletre reagálva az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO) és az Európai Szabadalmi Hivatal (EPO) 2013-ban egyesítették erőiket, hogy elvégezzenek egy vizsgálatot, amely számszerűsítette a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok uniós gazdasághoz való hozzájárulását. A megállapításokból kiderült, hogy a 2008–2010-es időszakban ezek az ágazatok adták az EU gazdasági teljesítményének 39%-át és biztosították a foglalkoztatás 26%-át, tanúsodva arról, hogy milyen értéket jelent a szellemi tulajdon az európai gazdaság számára.

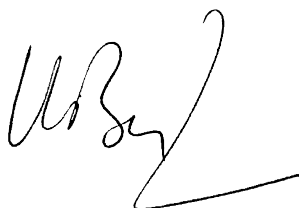
E tanulmány tartós értékének védelme érdekében mind az EUIPO, mind az EPO elkötelezték annak biztosítása mellett, hogy a legújabb számok és megállapítások álljanak mindazok rendelkezésére, akiknek tudniuk kell, hogy milyen értéket jelentenek a szellemi tulajdon-jogok Európa számára. Ennek megfelelően e tanulmány az eredeti jelentés első frissítése, és a 2011–2013-as időszakot öleli fel. Szerepel benne néhány jelentős új elem, amelyek lényegesen javítják a szellemi tulajdon-jogokra épülő ágazatok helyzetének áttekintését Európában. Először is, tágabb a tanulmány hatóköre, így figyelembe vesz olyan fejleményeket, mint Horvátország 2013-as csatlakozása, valamint egy további szellemi tulajdon-joggal, a növényfajta-oltalommal bővíti az elemzést. Másodszor, a jelentés megfelel az európai és Európán túli politikai döntéshozók jelenlegi érdeklődésének azzal, hogy egy új fejezetet tartalmaz, amely az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák gazdasági jelentőségével foglalkozik.

E frissített tanulmány ismét megállapította, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok szerves részei a GDP-nek, a foglalkoztatásnak és a kereskedelemnek. Továbbá, az eredmények azt jelzik, hogy ezen ágazatok európai gazdasághoz való hozzájárulása az első tanulmány óta tovább nőtt. Ezen túlmenően úgy tűnik, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok jobban megbirkóztak a súlyos gazdasági válsággal, mint a gazdaság egésze.

Ezek fontos megállapítások, amelyek még jobban aláhúzzák a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok Európa jólétéhez és versenyképességéhez való hozzájárulását. Reméljük, hogy e frissített tanulmánnyal felvértezve valamennyi olvasó támaszkodni tud ezekre az információkra, biztosítva nemcsak a szellemi tulajdonnal kapcsolatos rendszerünk, hanem az európai gazdaság erejének fennmaradását, amelyben – mint az megállapítást nyert – a szellemi tulajdon létfontosságú szerepet játszik.

António Campinos
az EUIPO ügyvezető igazgatója

Benoît Battistelli
az EPO elnöke

Közös projektcsoporth

EUIPO

Nathan Wajzman vezető közgazdász

Michał Kazimierczak közgazdász

Carolina Arias Burgos közgazdász

Adéla Dvořáková gyakornok

OEB

Yann Ménière vezető közgazdász

Ilja Rudyk közgazdász

Karin Terzic asszisztens

Köszönetnyilvánítás

E jelentés elkészítése során hasznos információkat és adatokat kaptunk a Közösségi Növényfajta-hivataltól (CPVO).

Az Európai Unió statisztikai hivatala, az Eurostat, valamint Franciaország, Németország, Spanyolország és az Egyesült Királyság statisztikai hivatalai értékes segítséget nyújtottak a közzétett statisztikák hiányosságainak pótlása terén.

A szerzők a jelentéstervezethez fűzött észrevételeikért köszönetet mondanak továbbá az Európai Bizottság Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai Főigazgatóságának, Laurence Jolynak (Institut National de la Propriété Industrielle), Dr. Christian Rammernek (Centre for European Economic Research, Mannheim), Dr. Ardith Spence-nek (US Government Accountability Office) és Beth Webster professzornak (Centre for Transformative Innovation, Swinburne University).

Mit kell tudni erről a tanulmányról?

A Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontjának („a Megfigyelőközpont”)¹ egyik fő feladata, hogy tényeken alapuló adatokkal szolgáljon a szellemi tulajdon hatásáról, szerepéről és közmegítéléséről az Európai Unió gazdaságában. E cél elérése érdekében a Megfigyelőközpont társadalmi-gazdasági tanulmányokból álló programot folytat. Hasonlóképpen, az Európai Szabadalmi Hivatal (EPO) célja a szabadalmi rendszer gazdasági és társadalmi jelentőségével kapcsolatos tudatosság növelése.

Ez az EUIPO és az EPO közös projektjeként, valamint további szellemi tulajdon-jogi hivatalok, európai bizottsági szolgálatok és nemzetközi szervezetek közreműködésével készült jelentés a két intézmény együttműködésének eredményeképpen létrejött második jelentős tanulmány, a két hivatal által 2013-ban közzétett első tanulmányt követően². Célja, hogy naprakésszé tett, hiteles értékelést adjon a szellemi tulajdon-jogok különböző típusait nagy arányban alkalmazó ágazatoknak az uniós gazdaság egészéhez és az egyes tagállami gazdaságokhoz való együttes hozzájárulásáról.

A tanulmány a szellemi tulajdon-jogok széles skáláját öleli fel³ – védjegyek, szabadalmak, formatervezési minták, szerzői jog, földrajzi jelzések és növényfajta-oltalmak –, és számos különböző gazdasági mutatót vesz figyelembe, különös tekintettel a bruttó hazai termékre (GDP), a foglalkoztatásra, a külkereskedelmre és a bérekre. Nem fogalmaz meg szakpolitikai ajánlásokat, mivel ezek kívül esnek a hatályán. Célja ehelyett az, hogy olyan tényadatokat biztosítson, amelyeket a döntéshozók munkájuk során felhasználhatnak, és amelyek alapul szolgálnak a szellemi tulajdonnal kapcsolatos tudatosság növeléséhez az európai lakosság körében.

A 2013-as tanulmány a 2008-tól 2010-ig tartó időszakot ölelte fel. A jelen tanulmány a 2011 és 2013 közötti időben közelebb eső időszakot vizsgálja. A két tanulmány egymással való összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében megtartottuk a 2013-ban alkalmazott módszertant. A mögöttes adatokat és a módszertant illetően azonban több javításra is sor került. Ezek különösen a következők: immár a Horvátországra vonatkozó adatok is szerepelnek; az elemzés egy hatodik szellemi tulajdon-jogra, a növényfajta-oltalmakra is kiterjed; és a szerzőijog-intenzív ágazatok fogalom meghatározása jobban összhangba került a széles körben elfogadott WIPO-osztályozással.

Ezenfelül, tekintettel arra, hogy a politikai döntéshozók és az üzleti vezetők körében Európában és Európán kívül is egyre inkább előtérbe kerül az éghajlatváltozással való megbirkózást segítő technológiák fejlesztése, a tanulmányt kiegészítettük az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák gazdasági jelentőségéről szóló fejezettel. E fejezetben a szóban forgó technológiák fejlesztésével foglalkozó ágazatok gazdasági súlyát elemezzük részletesebben, az EPO-hoz benyújtott szabadalmi kérelmekre vonatkozó adatok alapján.

1 A Megfigyelőközpont a 2012. április 19-i, 2012. június 5-én hatályba lépett 386/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelettel a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) felügyelete alá került. A 2015/2424/EU rendelet 2016. március 23-i hatálybalépését követően a BPHH-t átnevezték, új elnevezése az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO). A szakirodalmi hivatkozásokon kívül e jelentésben végig ezt az új elnevezést használjuk.

2 BPHH/EPO: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása az Európai Unió gazdasági teljesítményéhez és foglalkoztatásához, 2013. szeptember.

3 Hasznos lehet a jelentésben használt egyes szellemi tulajdonhoz kapcsolódó kifejezések pontosabb meghatározása. A „szellemi tulajdon” általában, de nem minden esetben innováció eredménye. Ez azonban tágabb fogalom, mint a „szellemi tulajdon-jog”, mivel magában foglalja az ismeretek egyéb típusait is, például az üzleti titkokat vagy üzleti módszereket. Ebben a tanulmányban a „szellemi tulajdon-jog” kifejezés a vizsgálatban foglalt következő hat jogra utal: szabadalmak, védjegyek, bejegyzett formatervezési minták, szerzői jog, földrajzi jelzések és növényfajta-oltalmak.

Összefoglalás

Főbb eredmények

- Az EU-ban a 2011–2013-as időszakban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok adták az összes munkahely 27,8%-át. Ebben az időszakban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok átlagosan 60 millió európai polgárt foglalkoztattak. Ezenfelül a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok számára árukat és szolgáltatásokat szállító iparágak további 22 millió munkahelyet biztosítottak. A közvetett munkahelyeket is figyelembe véve a szellemi tulajdon-jogokhoz kapcsolódó állások száma 82,2 millióra nő (38,1%).
- Ugyanezen időszak során a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok az EU összes gazdasági tevékenységének (GDP) több mint 42%-át biztosították, 5,7 billió EUR értékben. Emellett az Unió és a világ más részei között folyó kereskedelem nagy része is ezekben az ágazatokban zajlott, amelyek kereskedelmi többletet termeltek, segítve ezzel az EU-nak abban, hogy egyensúlyban tartsa külkereskedelmét.
- A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a többi ágazatnál számottevően magasabb bért fizetnek: a bérprémium 46% a többi ágazathoz képest. Ez összhangban áll azzal, hogy az egy munkavállalóra jutó hozzáadott érték a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban magasabb, mint a gazdaság más területein.
- A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok bizonyultak a gazdasági válsággal szemben a leginkább ellenállóképesnek. E tanulmány eredményeit a 2013-as tanulmány eredményeivel összevetve látható, hogy ezen ágazatok uniós gazdasághoz való viszonylagos hozzájárulása a két időszak között (2013-as tanulmány: 2008–2010; 2016-os tanulmány: 2011–2013) kismértékben nőtt.
- Nagyobb részletességgel elemezzük az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák fejlesztésével foglalkozó ágazatok gazdasági súlyát. Ezen ágazatok a foglalkoztatás 1,2%-át és a gazdasági teljesítmény 2,1%-át adják az EU-ban. Jelentős kereskedelmi többletet termeltek az EU számára, és annak ellenére növelni tudták a GDP-hez való hozzájárulásukat, hogy a két időszak (a 2008–2010-es és a 2011–2013-as időszak) között a foglalkoztatás kismértékben csökkent.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok az EU gazdaságában

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a meghatározás szerint⁴ azok az ágazatok, amelyekben belül az egy alkalmazottra jutó szellemi tulajdon-jogok meghaladják az átlagot a szellemi tulajdon-jogokat alkalmazó többi ágazathoz képest. Mint azt a 6. és 7. fejezet mutatja, ezek az ágazatok a feldolgozóipari, a technológiai és az üzleti szolgáltatási szektorra koncentrálnak.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a legtöbb ágazat alkalmaz bizonyos mértékben szellemi tulajdon-jogokat. E tanulmány, minthogy csak a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra összpontosít, az európai gazdaságnak csak azt a részét ábrázolja, amelyhez a legnagyobb mértékben járulnak hozzá a szellemi tulajdon-jogok⁵.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok két fő gazdasági mutatóhoz, a foglalkoztatáshoz és a teljesítményhez való hozzájárulását az 1. és a 2. táblázat foglalja össze⁶.

Az eredmények szerint a 2011-2013 közötti időszakban az uniós munkahelyek 27,8%-át a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok, még pontosabban 21%-át a védjegyeket, 12%-át a formatervezési mintákat, 10%-át a szabadalmakat, továbbá kisebb mértékben a szerzői jogokat, a földrajzi jelzéseket és a növényfajta-oltalmakat nagy arányban alkalmazó iparágak biztosították⁷. Ebben az időszakban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a hozzávetőleg 216 millió fős teljes foglalkoztatáson belül átlagosan 60 millió európai polgárt foglalkoztattak. Ezenfelül a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok számára árukat és szolgáltatásokat szállító iparágak további 22 millió munkahelyet biztosítottak. A közvetett munkahelyeket is figyelembe véve a szellemi tulajdon-jogokhoz kapcsolódó állások száma 82,2 millióra nő (38,1%).

A közvetlen foglalkoztatáshoz való hozzájáruláson túl a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok más, nem ilyen jellegű, az előbbi ágazatokat a termelési folyamatban felhasznált árukkal és szolgáltatásokkal ellátó iparágakban is eredményeznek foglalkoztatást. Az Eurostat által közzétett uniós ráfordítás- és eredménytáblázatok⁸ alapján kiszámítható a szellemi tulajdon-intenzívnek nem számító ilyen iparágakra gyakorolt közvetett hatás. Az eredményt az 1. táblázat foglalja össze, amelyben az adatok közvetlen és közvetett foglalkoztatás szerinti bontásban láthatók.

4 Lásd a „Módszertan” című 5. fejezetet.

5 Figyelembe kell azonban venni, hogy a gazdaság jelentős részei – különösen az állami szektor – nem tekinthetők szellemi tulajdon-intenzívnek.

6 A gazdasági statisztikákból hiányzó adatok hatásának minimalisra csökkentése és annak elkerülése érdekében, hogy egy adott évnek indokolatlanul nagy jelentőséget tulajdonítsunk, a gazdasági mutatókat a 2011-2013 közötti évekre vonatkozó átlagként számítottuk ki.

7 A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok teljes hozzájárulása azért kevesebb a védjegyeket, szabadalmakat, formatervezési mintákat, szerzői jogokat, növényfajta-oltalmakat és földrajzi jelzéseket nagy arányban alkalmazó iparágak egyedi hozzájárulásainak összegénél, mert számos iparág egyenlő több szellemi tulajdon-jogot is alkalmaz intenzíven. A tanulmányban használt módszertan azonban biztosítja az ágazati hozzájárulások kettős elszámolásának kiküszöbölését.

8 A ráfordítás- és eredménytáblázatok az áruk és szolgáltatások valamennyi gazdasági ágazat közötti áramlását mutatják.

1. táblázat

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok közvetlen és közvetett hozzájárulása a foglalkoztatáshoz, 2011–2013-as átlag

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Foglalkoztatás (közvetlen)	Összes foglalkoztatáson belüli arány (közvetlen)	Foglalkoztatás (közvetlen + közvetett)	Összes foglalkoztatáson belüli arány (közvetlen + közvetett)
Védjegyintenzív	45 789 224	21,2%	65 486 334	30,3%
Formatervezésiminta-intenzív	25 662 683	11,9%	38 673 508	17,9%
Szabadalomintenzív	22 268 215	10,3%	36 021 154	16,7%
Szerzői jog-intenzív	11 630 753	5,4%	15 240 509	7,1%
Földrajzi jelzés-intenzív	N/A	N/A	399 815	0,2%
Növényfajtaoltalom-intenzív	1 018 754	0,5%	1 220 410	0,6%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	60 032 200	27,8%	82 214 925	38,1%
Uniós foglalkoztatás összesen			215 808 033	

Megjegyzés: a szellemi tulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

A foglalkoztatáson túl a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a bruttó hazai termékben (GDP) kifejezett gazdasági teljesítményhez is hozzájárulnak. Összességében az uniós GDP több mint 42%-a származik a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokból, ezen belül 36% a védjegyeket, 13% a formatervezési mintákat, 15% a szabadalmakat, 7% a szerzői jogokat, továbbá kisebb részesedések a földrajzi jelzéseket és növényfajtaoltalmakat nagy arányban alkalmazó iparágakból. A 6. fejezet részletesebben ismerteti ezen ágazatoknak az uniós tagállamok nemzeti gazdaságaihoz való hozzájárulását.

2. táblázat

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása a GDP-hez, 2011–2013-as átlag

	Hozzáadott érték/GDP (millió EUR)	Az összes uniós GDP-n belüli részesedés
Védjegyintenzív ágazatok	4 812 310	35,9%
Formatervezésiminta-intenzív ágazatok	1 788 811	13,4%
Szabadalomintenzív ágazatok	2 035 478	15,2%
Szerzői jog-intenzív ágazatok	914 612	6,8%
Földrajzi jelzés-intenzív ágazatok	18 109	0,1%
Növényfajtaoltalom-intenzív ágazatok	51 710	0,4%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	5 664 168	42,3%
Uniós GDP összesen	13 387 988	

Megjegyzés: a szellemi tulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

E tanulmány eredményeit a 2013-as tanulmány eredményeivel összevetve látható, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok uniós gazdasághoz való hozzájárulása a 2011–2013-as időszakban kismértékben nagyobb volt, mint a 2008–2010-es időszakban. Az összehasonlítást azonban bonyolítja, hogy a két időszak között frissítették a nemzeti és regionális számlák Eurostat által használt európai rendszerét (ESA)⁹. Ez a frissítés azzal a hatással járt, hogy növelte a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok GDP-hez való hozzájárulását. Ezen túlmenően módosították a szerzőijog-intenzív ágazatok fogalmának meghatározását, hogy az teljeskörűbben tükrözze a WIPO-módszertant, ami szintén növeli a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulását. A 3. táblázatban az új ESA 2010 és a szerzőijog-intenzív ágazatok új fogalom meghatározása alapján újraszámítottuk a 2008–2010-es adatokat, hogy bemutassuk e változások hatását.

3. táblázat

A fő eredmények összehasonlítása: 2013-as tanulmány kontra 2016-os tanulmány

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása	2013-as tanulmány (eredeti)	2013-as tanulmány (új ESA 2010, a szerzőijog-intenzív ágazatok új fogalom meghatározása, növényfajta-oltalmak)	2016-os tanulmány
Foglalkoztatás (közvetlen)	25,9%	27,6%	27,8%
GDP	38,6%	42,1%	42,3%
Behozatal	88,3%	<i>nem számítottuk ki</i>	85%
Kivitel	90,4%	<i>nem számítottuk ki</i>	93,2%

Az első oszlop a 2013-as tanulmányban a 2008–2010-es időszak tekintetében szereplő eredményeket tartalmazza. A második oszlop újraszámítja az ugyanezen időszakra vonatkozó 2013-as eredményeket, figyelembe véve az új nemzeti számviteli fogalom meghatározásokat, a szerzői jogokra vonatkozó WIPO-módszertant és a növényfajta-oltalmak felvételét. A harmadik oszlop a jelenlegi (2011–2013-as időszakra vonatkozó) tanulmány eredményeit ismerteti, és ezért közvetlenül összehasonlítható a második oszloppal.

Látható, hogy a két időszak között (2013-as tanulmány: 2008–2010; 2016-os tanulmány: 2011–2013) még a statisztikai átdolgozások hatásainak a figyelembevételét követően is nőtt a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása.

Arra is utalnak jelek, hogy a gazdasági válság alatt a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban lényegesen jobban tartotta magát a foglalkoztatás, mint összességében véve. Az EU-ban a teljes foglalkoztatás a 2008–2010-es időszakban 219,6 millió főről a 2011–2013-as időszakra 215,8 millió főre esett vissza, ami 1,7%-os csökkenést jelent, miközben a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a foglalkoztatás 60,6 millióról 60,0 millióra esett vissza, azaz 1%-kal csökkent. A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a foglalkoztatás visszaesése relatíve lényegesen kisebb volt, mint a teljes foglalkoztatás visszaesése.

Tekintettel arra, hogy a gazdaság GDP-jének (hozzáadott érték) 42,3%-a és a foglalkoztatás 27,8%-a a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokból származik, az egy munkavállalóra jutó hozzáadott érték az ilyen ágazatokban magasabb, mint a gazdaság más területein. A gazdaságelmélet szerint minden más tényező egyenlősége esetén azok az ágazatok, amelyekben az átlagos munkavállaló nagyobb hozzáadott értéket termel, várhatóan jobb bért fizetnek a munkavállalóknak, mint más ágazatok. Ennélfogva érdekes megvizsgálni, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban fizetett relatív bérek is tükrözik-e ezt a magasabb hozzáadott értéket.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a bérek valóban magasabbak, mint más iparágakban. A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a heti átlagbér összege 776 EUR, szemben a nem ilyen jellegű ágazatokon belüli 530 EUR-val – a különbség 46%. Ez a „bérprémium” 31% a földrajzi jelzéseket, 38% a formatervezési mintákat, 48% a védjegyeket, 64% a szerzői jogokat és 69% a szabadalmakat intenzíven alkalmazó ágazatokban.

4. táblázat

Átlagos személyi költség a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban, 2013

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Átlagos személyi költség (EUR/hét)	Prémium (a szellemi tulajdon-intenzív ágazatoktól eltérő ágazatokhoz viszonyítva)
Védjegyintenzív	783	48%
Formatervezésiminta-intenzív	732	38%
Szabadalomintenzív	895	69%
Szerzőijog-intenzív	871	64%
Földrajzi jelzés-intenzív	692	31%
Növényfajta oltalom-intenzív*	N/A	N/A
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	776	46%
A szellemi tulajdon-intenzív ágazatoktól eltérő ágazatok	530	
Összes ágazat (a vállalkozások szerkezeti statisztikáiban szereplő ágazatok**)	629	

*A mezőgazdaságra vonatkozó bérstatisztikák hiánya miatt nem számítottuk ki

**A vállalkozások Eurostat által közzétett szerkezeti statisztikái

A 2010-es helyzettel összehasonlítva (amelyről a 2013-as tanulmány számol be) a bérprium összességében 41%-ról 46%-ra nőtt, ami a szabadalmakat, védjegyeket és formatervezési mintákat nagy arányban alkalmazó ágazatok bérpriumainak a növekedését tükrözi.

A tanulmány megvizsgálja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatoknak az uniós külkereskedelemben játszott szerepét is. Az uniós kereskedelem orosz lánrészre a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban zajlik. Első pillantásra némileg meglepő lehet, hogy a szellemi tulajdon-jogok intenzív alkalmazása a kereskedelem ilyen nagy arányát érinti. Ennek oka, hogy még az energiához hasonló árukat előállító ágazatok is szellemi tulajdon-intenzívnek minősülnek¹⁰, míg más részről az ilyen jellegűnek nem tekinthető számos tevékenység egyúttal nem is kereskedelmi képes¹¹. Emiatt az uniós behozatal 86%-a a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok termékeiből áll. Az uniós kivitelnek azonban ennél is nagyobb része, 93%-a származik a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokból.

2013-ban az Unió összesen hozzávetőleg 42 milliárd EUR összegű kereskedelmi deficittel rendelkezett, amely a GDP 0,3%-a. Ezzel szemben a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a világ más részeivel folytatott kereskedelemben 96 milliárd EUR összegű többlet mutatkozott. Ez jól érzékelhető javulást jelent a három évvel korábbi helyzethez képest, amelyről a 2013-as tanulmány számolt be. 2010-ben az EU a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban 126 milliárd EUR összegű kereskedelmi hiányt mutatott ki.

Az 5. táblázat a 2013. évi adatok alapján összefoglalást ad a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban zajló kereskedelemről¹².

10 A 06. NACE ágazaton belüli mindkét iparág – kőolaj- és földgáztermelés – nagy arányban alkalmazza a szabadalmakat.

11 Például a 86. (humán-egészségügyi ellátás) vagy a 96. (egyéb személyi szolgáltatás) NACE ágazatban szereplő szolgáltatási ágazatok. Ezeket a szolgáltatásokat általában az előállítás helyén veszik igénybe.

12 Akárcsak a foglalkoztatásra és a GDP-re vonatkozó számítások esetében, az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó adatok összege nem egyezik meg a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített értékkel, mivel számos iparág egynél több szellemi tulajdon-jogot is intenzíven alkalmaz. A tanulmányban használt módszertan azonban biztosítja az ágazati hozzájárulások kettős elszámolásának kiküszöbölését.

5. táblázat

Uniós külkereskedelem a szellemitulajdon-intenzív ágazatokban, 2013

	Kivitel (millió EUR)	Behozatal (millió EUR)	Nettó kivitel (millió EUR)
Védjegyintenzív ágazatok	1 275 472	1 261 002	14 470
Formatervezésiminta-intenzív ágazatok	945 084	701 752	243 332
Szabadalomintenzív ágazatok	1 231 966	1 157 909	74 057
Szerzőjog-intenzív ágazatok	119 554	102 389	17 165
Földrajzijelzés-intenzív ágazatok	12 923	1 335	11 588
Növényfajtaoltalom-intenzív ágazatok	5 065	5 369	-304
Szellemitulajdon-intenzív ágazatok összesen	1 605 516	1 509 099	96 417
A szellemitulajdon-intenzív ágazatoktól eltérő ágazatok	117 561	256 048	-138 487
UNIÓS KERESKEDELEM ÖSSZESEN	1 723 077	1 765 147	-42 069

Megjegyzés: a szellemitulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemitulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemitulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

Az EU kereskedelmi mérlegének javulása a kivitel 2010 és 2013 közötti 27%-os növekedésével magyarázható, miközben ugyanezen időszak alatt a behozatal csak 15%-kal nőtt. A szellemitulajdon-intenzív ágazatok esetében a kivitel 30%-kal nőtt, a behozatal pedig 11%-kal nőtt. A nettó kivitel növekedése a formatervezésiminta-intenzív ágazatokban a legnagyobb, és ezekben az ágazatokban a legnagyobb a kereskedelmi többlet is.

A szellemitulajdon-intenzív ágazatok uniós egységes piaci tevékenységének alaposabb vizsgálatából kiderül, hogy munkamegosztás van az uniós tagállamok között. Az olyan országok esetében, mint Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Olaszország, Luxemburg, Málta, Hollandia és Svédország, az uniós országok átlagánál nagyobb a munkavállalónként létrehozott szellemitulajdon-jog. Más tagállamok, így Magyarország, Románia, a Cseh Köztársaság, Szlovákia és Írország szellemitulajdon-intenzív ágazataiban nagy azoknak a munkahelyeknek az aránya, amelyek más országokban székhellyel rendelkező vállalatokhoz köthetők. A szellemitulajdon-intenzív ágazatok uniós munkahelyeinek összességében 20,5%-át külföldi vállalatok leányvállalatai hozzák létre, amelyek többsége másik uniós országból származik. Ez az arány a védjegyintenzív, a formatervezésiminta-intenzív és a szabadalomintenzív ágazatokban még nagyobb.

6. táblázat

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokon belüli foglalkoztatás külföldi vállalatoknak betudható részaránya 2011–2013-ban, uniós átlag

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Uniós vállalatok részaránya	Nem uniós vállalatok részaránya	Nem belföldi vállalatok részaránya összesen
Védjegyintenzív	11,6%	8,9%	20,5%
Formatervezésiminta-intenzív	13,2%	9,4%	22,7%
Szabadalomintenzív	14,4%	11,5%	25,8%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	11,8%	8,7%	20,5%

Megjegyzés: a „külföldi” vállalat olyan vállalat, amelynek központja egy másik országban található.

Végezetül, a szabadalmakra vonatkozó adatokat használjuk fel az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák terén tevékenykedő ágazatok azonosítására, amelyek különösen fontosak az EU gazdasága számára. Összességében a 2004–2008-as időszakban az összes vizsgált európai szabadalom 5,9%-a kapcsolódott éghajlatváltozás-mérséklési technológiákhoz, és ez az arány 2013-ra több mint 9%-ra nőtt. Az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák terén intenzív ágazatok a foglalkoztatás 1,2%-át és a gazdasági teljesítmény 2,1%-át adják az EU-ban. A két időszak (2013-as tanulmány: 2008–2010; 2016-os tanulmány: 2011–2013) közötti teljesítményük messze meghaladta az európai ágazatok általános gazdasági teljesítményét. Az éghajlatváltozás-mérséklési technológiákat nagy arányban alkalmazó ágazatok a 2011–2013-as időszakban növelni tudták a GDP-hez való hozzájárulásukat, a foglalkoztatás csupán csekély csökkenése mellett. Az ágazatok e csoportja az EU külkereskedelmében is fontos szerepet játszik. 2013-ban jelentős, 102 milliárd EUR-t meghaladó kereskedelmi többletet állítottak elő az EU számára. Ezek a számadatok a szabadalomintenzív ágazatokra vonatkozó számok alkalmazását alkotják, és így már szerepeltek az előző táblázatok összesített adataiban.

Módszertan és adatok

E tanulmány alapvető módszertana megegyezik a 2013-as tanulmányhoz használt módszertannal. Annak érdekében azonban, hogy ez a jelentés önmagában is használható legyen, egy jelentős része, különösen az 5. fejezet és a 11. függelék a tanulmányban alkalmazott módszertan dokumentálására szolgál, két fő okból:

- 1) Tekintettel a 28 tagállamból származó, több nagy adatbázisban szereplő jelentős adatmennyiség feldolgozásának összetett jellegére, új és fejlett adategyeztetési módszertanra volt szükség;
- 2) Az átláthatóság érdekében fontos volt a módszertan lehető legalaposabb ismertetése.

A tanulmány további megkülönböztető jegye, hogy számos különféle adatbázis és más adatforrás alapján határozta meg, hogy mely ágazatok tekinthetők szellemi tulajdon-intenzívnek, valamint értékelt az azoknak a foglalkoztatáshoz, a GDP-hez és más gazdasági mutatókhoz való hozzájárulását. Ezek teljes jegyzéke a 4. fejezetben olvasható.

Mindemellett szükség esetén ágazatspecifikus, harmadik országbeli adatokat is felhasználtunk, különösen a földrajzi jelzések által érintett termékek kereskedelmének becslésével kapcsolatban.

A szellemi tulajdon-intenzívnek minősülő ágazatok meghatározása érdekében az EUIPO, az EPO és a CPVO lajstromadatbázisait összevetettük az ORBIS kereskedelmi adatbázisával¹³. Az így kapott, összehasonlított

¹³ Az ORBIS az európai vállalatokra vonatkozó pénzügyi információknak a Bureau van Dijk által üzemeltetett adatbázisa, amelynek adatai az egyes országokban a vállalati lajstromokba vagy hasonló nyilvántartásokba benyújtott bejelentéseken alapulnak. Ez tehát valamennyi vállalatra vonatkozóan tartalmaz adatokat, függetlenül attól, hogy azokat jegyzik-e tőzsdén vagy sem (ahogyan az a kvv-kra jellemző).

adatbázis hozzávetőleg 240 000 vállalatra vonatkozóan tartalmazott adatokat, ideértve az egyes vállalatok esetében az uniós védjegyek, a lajstromozott közösségi formatervezési minták, a kérelmezett és a későbbiekben megkapott szabadalmak és közösségi növényfajta-oltalmak számát, az ezekre vonatkozó iparági osztályozással és különböző pénzügyi és gazdasági változókkal együtt; ez az adatkészlet a jövőben részletesebb tanulmányokhoz is felhasználható.

Ezen adatbázis alapján az egyes ágazatokra vonatkozóan kiszámítottuk az egy munkavállalóra jutó védjegyek, formatervezési minták, szabadalmak és növényfajta-oltalmak számát, és az e mérőszám alapján átlag felett teljesítő iparágak minősültek szellemi tulajdon-intenzívnek. Ezt a számítást az EU szintjén végeztük el, figyelmen kívül hagyva az adatbázisban szereplő vállalatok által benyújtott nemzeti kérelmeket. Ezt a – részben a hiányzó adatok miatt szükséges – megközelítést ugyanakkor az a feltevés indokolja, hogy az uniós szintű szellemi tulajdon-jogok lajstromba vétele alapján szellemi tulajdon-intenzívként meghatározott valamely ágazat az egy munkavállalóra jutó nemzeti szellemi tulajdon-jogok figyelembevétele esetén is ilyen jellegű ágazatnak minősülne¹⁴.

Az e tanulmányban alkalmazott módszertant indokoló egyik alapvető feltevés értelmében az, hogy valamely ágazat milyen mértékben tekinthető szellemi tulajdon-intenzívnek, az ágazat eredendő tulajdonsága, és annak földrajzi helyétől független¹⁵. Az egyes ágazatok gazdasághoz való hozzájárulásának értékelésekor az adott ágazat által az egyes tagállamokban és az Unióban, nem pedig az alapul szolgáló szellemi tulajdon-jog eredetének helyén létrehozott munkahelyek számát és a termelt GDP-t mérjük.

Ha például egy A országban székhellyel rendelkező autógyártó vállalat B országban összeszerelő üzemet épít, akkor az így létrejött munkahelyek és hozzáadott érték B ország gazdaságát növelik. Ennélfogva az, hogy egy adott ország mennyire innovatív, kizárólag a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok országos szintű hozzájárulása alapján nem állapítható meg. A fenti példában a szabadalomintenzív ágazatok B országbeli nagyobb hozzájárulása az arra vonatkozó döntések eredménye, hogy hol helyezték el a járművek gyártását, de a mögöttes K+F-et A országban vagy valamely egészen más országban is elvégezhetnék.

Annak érdekében, hogy valamelyest megvilágítsuk e kérdést, a 8. fejezet ismerteti, hogy az e tanulmányhoz felhasznált adatbázisban szereplő szabadalmak, védjegyek, formatervezési minták és növényfajta-oltalmak mely országokból származnak, és statisztikákkal szolgál az egyes tagállamokon belül a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban található olyan munkahelyek arányát illetően, amelyeket más tagállamban vagy az Unió kívül letelepedett vállalatok hoztak létre.

A szerzőjog-intenzív ágazatokat illetően a 2013-as tanulmányhoz képest teljesebb körben alkalmaztuk a WIPO-módszertant. Annak érdekében, hogy e korábbi tanulmány összehasonlítható legyen egy, az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatala (USPTO) által közzétett korábbi tanulmánnyal, a WIPO által szerzőjog-intenzív ágazatnak tekintett ágazatok csak egy alkalmazását szerepeltették abban (a teljes WIPO-módszertanon alapuló eredményeket egy mellékletben adták meg). Ezzel szemben a jelenlegi tanulmány teljesebb körben alkalmazza a WIPO osztályozását, és így a WIPO által „alapvető szerzői jogi ágazatként” osztályozott ágazatokon túlmenően néhány „részben ilyen célú” ágazatot is magában foglal, mégpedig azokat, amelyek hozzáadott értékének legalább 20%-a szerzői joggal összefüggő tevékenységeknek tulajdonítható¹⁶. Ennek az a nettó hatása, hogy a szerzőjog-intenzív ágazatok száma 46-tal nőtt (a 2013-as tanulmányban szereplő 33 helyett immár 79), a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok teljes száma pedig 21-gyel nőtt, azaz a korábbi tanulmányban szereplő 321 helyett immár 342. A szerzőjog-intenzív ágazatok esetében alkalmazott módszertant az 5.6. rész fejteti ki részletesen.

14 Ezt a feltevést a 2013-as tanulmánnyal való összehasonlíthatóság érdekében megtartottuk. A nemzeti kontra uniós szintű jogok kérdésével azonban a jövőbeni tanulmányokban foglalkozni lehetne, azt megvizsgálándó, hogy a nemzeti jogok figyelembevétele más eredményekhez vezetne-e.

15 Kivételt képeznek a földrajzi jelzések, amelyeket az egyes országok szerint vizsgáltunk.

16 Ezen ágazatok teljes hozzáadott értékét a WIPO tényezőinek segítségével skálázzák, hogy kizárják a nem szerzői jogokkal összefüggő tevékenységeket.

Hasonlóképpen, a földrajzi jelzések és a növényfajta-oltalmak különleges jellege és a bontott, európai szintű statisztikai adatok rendelkezésre állásának hiánya miatt e két szellemi tulajdon-jogot testreszabott módszerek segítségével kellett elemezni, amelyeket az 5.7., illetve az 5.8. rész ismertet.

www.epo.org/ip-intensive-industries

www.euipo.europa.eu/ipcontribution

www.epo.org
www.euipo.europa.eu

